

Taş Çekirdekli Meyva Ağaçlarımızda Monilia Zararları

Abdullah GÜRCAN

Anadolumuz çeşitli iklimlere sahip olduğu için, meyva türleri bakımından çok zengindir. Bu zenginlik etür bakımından olmayıp kalite bakımından da kendini gösterir. Bursa'nın şeftalisi, Malatya'nın muhtelif lezzeteki kayısıları meyvacılığımız için ayrı birer kıymeti haizdirler. Anadolu'nun her tarafında, küçük dere kenarları kaysı, vişne, kiraz ve şeftali gibi meyva ağaçları ile örtülüdür. Meyvalar, yerine göre mahallin yazlık ve kışlık ihtiyaçlarını giderir; dünya piyasalarında hasretle istenen Malatya'nın nefis kayısı çeşitleri ve Bursa'nın şeftalileri millî gelire döviz sağlayacak karakterdedir.

Zirai faaliyetlerin teknik bir mahiyet arz etmeye başladığı Türkiyemizde bahçe sahipleri gözlerini ağaçlarına dikmiş durumdadırlar. Müstahsil biliyorki iyi meyva pazarda iyi para etmektedir; yakın bir zamana kadar geri muhitlerde meyva ağaçlarından istifade tali bir vaziyette kalmakta idi. Kültürün ilerlemesi yaşama şeklinin değişmesine sebep olmuş ve bu şekilde her türlü zirai faaliyet kollarında ilerleme başlamıştır. Fakat meyva ağaçlarımızdan iyi kalitede mahsul almak için, bunların hastalık ve zararlılardan korunması gerekir. Biz burada kayısıcılığımızı ciddi bir tehdit altında bulunduran Monilia

hastalığından bahsetmek ve mücadele imkânlarını göstermek istiyoruz. Bu hastalık **SCLEROTİNİA (Monilia) CINEREA (Bon) SCHR.** Mantarı tarafından meydana getirilir.

Kaysı ve şeftali bahçelerinde bu hastalık cidden korkunç bir halde kendini göstermekte kayısı, şeftali ve diğer taş çekirdekli meyva ağaçlarını kurutmaktadır. Yağışlı geçen senelerde Ankara civarında da Monilia tahribatını müşahade etmekteyiz. Yalnız Monilia hastalığının alâmetleri, çok defa tatbikat sahasında don vurmasından ileri gelen zararlarla karıştırılmaktadır.

Hastalık adı geçen meyva ağaçlarında kendisini şu şekilde belli eder: Kış sonlarında bahçelerde dolaştığımız zaman, kaysı, erik, şeftali gibi ağaçların genç sürgünlerinde kurumalar göze çarpar. İşte bu kurumaları dondan ayıran en mühim unsur, kurumuş sürgünlerin üzerinde Monilia tahribatına uğramış çiçek kalıntılarının bulunmuş olmasıdır. Halbuki donmuş sürgünlerde böyle çiçek kalıntılarına tesadüf edilmez. Ağaçta Monilia'nın tahribatının katî olduğunu diğer emarelerden, sürgünler üzerindeki çatlaklardan ve sürgün kabuğunun parçalanmış olmasından ve ayrıca zamk teşekkül etmesinden anlarız. Bu hal ağaçların çiçek açımından

sonra kendisini daha iyi gösterir. Hastalık, resimde (I-II, III) görüldüğü gibi, genç sürgünlerin inkişafına mani olur ve bu suretle sürgün, sağlam ağacın sürgününe göre çıplak kalır.

len tahribat birbirine benzetilebilir. Kurumuş sürgünlerde kışı geçiren *Monilia* sporları, çiçekten ve sürgünden sonra meyvaya bulaşır, epidermisten içeri girer, meyvenin etrafı kahve rengi ve yumuşak bir hal alır.

(Şekil : I)

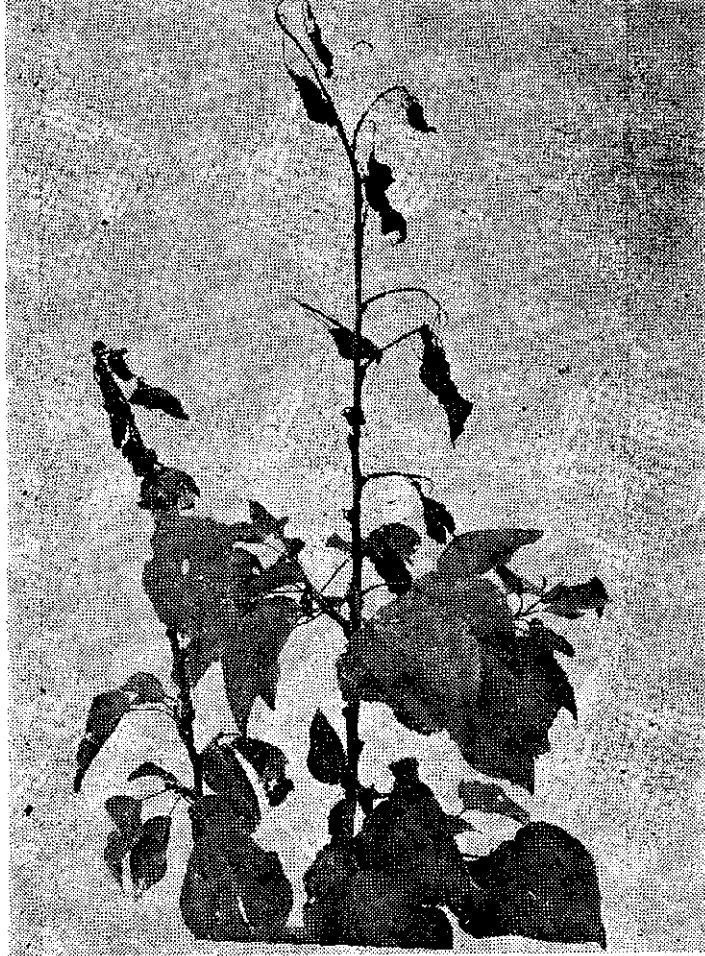
- a) Sağlam sürgün
- b) 1949 senesinde hastalığa tutulan sürgün
- c) 1948 den hastalıktan kurumuş sürgün (G. Karel'den)

Hastalıklı ağaçlara uzaktan baktığımızda çelimsiz, çalı karakterini almış ince ve zayıf sürgünleri havi kurumuş ağaçlar şeklinde görürüz. Ağaçlardaki bu tahribatla dondan ileri ge-

Renkleri değişen meyveler üzerinde *Monilia*'nın spor taşıyıcıları akçıl ve dairevî diziler halinde görülür. Zamanla meyve kabuğu buruşur ve mumya halini alır. Mumyalardan bir

kısmı ağaç üzerinde bir iki sene kalabildiği gibi, bazıları da yere düşer. Hastalığın bahçelerdeki sürgün ve meyvelerde yaptığı tahribatla zararı bitmiş olmuyor. Meyveler başka yer-

mumyalaşmış yahut yere düşmüş meyvalarda, ağaçlar üzerinde haşereler vasıtasıyla meydana getirilen deliklerde geçirirler. Demek oluyor ki, mumyalaşmış meyvalar, kurumuş

(Şekil : II)

1952 şenesinde Monilia'dan zarar görmüş
kaysı sürgünü

lere sevkedilmek üzere toplandığı depo ve sandıklarda, yine Monilia sporlarını havi bir meyvenin bulunuşu, karakteristik Monilia çürüklüğünün diğerlerine de bulaşmasına sebep olur.

Yazın meyve ağaçlarında, söylediğimiz şekillerde zarar yapan Monilia

sporları kışı, ağaçlar üzerinde kalan sürgünler, gelecek seneler için daimî bir enfeksiyon kaynağı vazifesi görürler. Amerika'da yapılan denemelerde, mumyalaşmış meyvaların apotes meydana getirme kabiliyeti incelenmiş ve bunların on sene sonra dahi spor vermeye kabiliyetli oldukları neticesine varılmıştır (2).

Monilia sporları mutedil ve nisbî rutubeti fazla olan senelerde daha çok inkişaf eder. Bu arada inkişafın sür'atine, bahçenin bakımsızlıktan dolayı havasız kalması, ağaçların sık

lardan bitkiye girerler. Sporların inkişaf ve çoğalma zamanı, ağaçların çiçek açma zamanı ile tam bir uyuşma halindedir. Hastalık en büyük tahribatını bu zamanda yapıyor ve

(Şekil : III)

Geçen senelerde hastalığa karşı korunmamış kaysı sürgünlerinin 1952 baharında çalı karakterindeki durumu

dikilmiş olması, iyi bir budamanın tatbik edilmeyişi büyük tesirler yapar. Hastalığın inkişafı için müsait geçen senelerde konidiler, yağmur, rüzgâr ve böcekler vasıtasıyla ağaçların tabii deliklerinden, veya muhtelif tarzlarda meydana gelen yara-

devrini yukarıda izah edildiği şekilde tamamlıyor.

M ü c a d e l e s i :

Monilia mücadelesi iki şekilde mü-talâa edilebilir.

Birincisi, fizikî tedbirlerdir: Ağaçlar üzerindeki mutyalanmış meyve-

leri ve yere düşen diğer meyveleri toplayıp derince gömmek veya yakmak suretiyle yok etmelidir. Diğer taraftan da yaralı ve kurumuş dalları kesip yakmalıdır. Sık dikilmiş ağaçları seyreltmeli, iyi bir budama tatbik ederek dallar arasına bol ışık ve hava girmesi sağlanmalıdır. Bu şekilde hareket etmekle hastalık menbaları ortadan kaldırılmış olur.

Bunlardan başka bakırlı veya kükürtlü ilâçlarla ağaçları muamele etmek suretiyle de hastalık önlenmektedir:

Heald (4) de kaysı ağaçları için çiçekten önce bir, çiçekten sonra ise üç ilâçlama tavsiye edilmektedir. Buna mukabil diğer bir literatürde (3) yalnız bir defa çiçek tomurcukları açılmak üzere iken % 1-2 (32 Bé) veya % 2-3 (22 Bé) lik kaliforniya bulamacı, yahut % 0,5-1 lik bakırlı bir bulamaç püskürtmekle hastalığın önlenebileceği kaydediliyor.

Bucksteeg (1) ise çiçek enfeksiyonuna karşı çiçekten önce iki, hemen çiçekten sonra bir üçüncü ve bundan iki üç hafta sonra da meyvaları enfeksiyondan korumak için dördüncü bir ilâçlama yapılmasını ileri sürüyor.

Karel (5) Elâzığ'da yaptığı denemelerine istinaden kışın ve çiçekten önce % 2-3 lük bordo bulamacı veya buna benzer bir fungusitle ağaçların yıkanmasını, çiçekten sonra ise bol miktarda ağaçlara % 1 lik bordo bulamacının atılmasını tavsiye ediyor.

Memleketimiz çok çeşitli bir iklimle sahip olduğundan, kaysı yetiştiril-

ren bölgelerde ayrı ayrı ilâçlama denemeleri yapılarak en uygun mücadele şeklinin tesbit edilmesi lâzımdır. Bu maksatla 1952 senesi Ankara'da bir şahıs bahçesinde muhtelif bakırlı ilâçlarla bir ön deneme yapılmıştır. Bu denemede biri hemen çiçekten önce diğeri de çiçekten sonra olmak üzere kaysı ağaçları iki defa ilâçlanmıştır. Ancak netice henüz tatmin edici mahiyette bulunmadığından burada hepsini göstermek istemiyoruz. Önümüzdeki sene daha müsait şartlar altında esas ilâçlama denemelerine geçilecektir. Bu denemelerin müşterek bir plâna göre Türkiye'nin çeşitli iklim bölgelerinde yapılmasını ve neticelerin karşılaştırılarak memleket şartlarına uygun, genel bir ilâçlama programı hazırlanabilmesini dileriz.

LİTERATÜR

- 1 — BUCKSTEEG, W. 1930. Über die Monilia Anfalligkeit unserer Obstsorten. Ztschr F. Pflanzenkrankh. 49: 11-15,
- 2 — EZEKIEL, W. N. 1926. Fruit - Rotting Sclerotinias III. Longevity of Bruied Brown-Rot Mummies. 284:9-22 Maryland Agric, Exp. Sta.
- 3 — FAES, H., M. STAEHELİN und P. BOVEY. 1948. Krankheiten und Schädling der Kulturpflanzen. 208-210. Hallwag Bern, Payot Lausanne.
- 4 — Heald, F. D. 1933. Manual of Plant Diseases. 536-537.
- 5 — Karel, G. 1949. Mahsul Hekimi, Sayı 8-9
- 6 — Roberts, J. W. and J. C. Dunegan. 1936. Peach Brown Rot and Scap. U. S. Dept Agris. Farmers' Bul. 1527: 1-15.